

NIEUWSBRIEF Steunpunt Huiselijk Geweld

Jaargang 5, nummer 2

juli 2011

Voorwoord

Deze nieuwsbrief van het Steunpunt Huiselijk Geweld (SHG) van Kadera staat ditmaal volledig in het teken van het thema ouderenmishandeling. Staatssecretaris Veldhuizen-van Zanten wil de komende jaren 10 miljoen uitrekken om misbruik en mishandeling van ouderen te bestrijden. De aanpak hiervoor staat beschreven in het actieplan van de overheid: '[Ouderen in veilige handen](#)'. Het SHG sluit aan bij dit landelijke beleid door voor 2011 het thema ouderenmishandeling als een van de speerpunten in haar beleid op te nemen. Ouderen zelf komen moeilijk naar buiten met hun problemen; schaamte, loyaliteitsgevoelens en afhankelijkheid spelen hierbij een grote rol. De landelijke overheid is voornemens een voorlichtingscampagne te houden die zich richt op de ouderen zelf en hun directe omgeving.

Bewustwording, informatie voor de ouderen over waar ze terecht kunnen en de mogelijkheid om laagdrempelig te melden zullen centraal staan in deze campagne. Maar u als professional kunt ook iets doen: het herkennen van de signalen, hierover in gesprek gaan en de weg weten te vinden naar passende hulp zijn hierbij belangrijke stappen. Deze nieuwsbrief wil hieraan een bijdrage leveren.

Agnes Huls - Manager Steunpunt Huiselijk Geweld

Speerpunt Ouderenmishandeling

Ouderenmishandeling is een speerpunt binnen Kadera. Medewerkers van het Steunpunt Huiselijk Geweld (SHG) en van de afdelingen PR en Preventie werken nauw samen om extra aandacht te vragen voor deze vorm van huiselijk geweld. Hiervoor worden in 2011 de volgende activiteiten ondernomen:

- Op 15 juni, World Elder Abuse Awareness Day, zijn er **signaalkaarten ouderenmishandeling** gestuurd naar **240 huisartsen** in Overijssel. Met de signaalkaarten worden de huisartsen, assistenten en/of praktijkondersteuners geïnformeerd en aangespoord tot het ondernemen van actie bij ouderenmishandeling.
- Om bovengenoemde activiteit te versterken hebben alle **ruim 100 medewerkers van Kadera** eveneens een signaalkaart ouderenmishandeling ontvangen met het verzoek deze **persoonlijk bij een bezoek aan de huisarts af te geven**.
- In Twente hebben **53 verzorgings- en verpleeghuizen** op 15 juni een **poster** omtrent ontspoorde zorg en ouderenmishandeling ontvangen. Met deze poster hopen wij medewerkers in de zorg bewust te maken van het feit dat ouderenmishandeling veel voorkomt en dat zij voor informatie en advies contact op kunnen nemen met het SHG.
- Op 28 juni heeft **de presentatie van het Arcononderzoek** naar ouderenmishandeling plaatsgevonden – lees elders in deze nieuwsbrief.
- De **nieuwsbrief** die u onder ogen heeft, is speciaal gewijd aan ouderenmishandeling.
- In het najaar vindt een **symposium ouderenmishandeling** plaats waaraan Kadera een bijdrage zal leveren.
- Tot slot worden er **voorlichtingen** geboden aan 10 instanties (zoals huisartsen, praktijkondersteuners, WMO- loketten, steunpunten mantelzorg en consultatiebureaus ouderen) om hen te informeren over de signalen van ouderenmishandeling en handvatten te bieden voor de omgang met ouderenmishandeling.

Wendy Garnier – Preventiemedewerker Kadera

Ouderenmishandeling: feiten en cijfers

Wat is ouderenmishandeling?

Ouderenmishandeling is: al het handelen of nalaten van handelen van al degenen die in een persoonlijke en/of professionele relatie met de oudere (65+) staan, waardoor de oudere persoon (herhaaldelijk) lichamelijke en/of psychische en/of materiële schade lijdt, dan wel vermoedelijk zal lijden en waarbij van de kant van de oudere sprake is van een vorm van gedeeltelijke of volledige afhankelijkheid.

Welke vormen van ouderenmishandeling zijn er?

In Nederland onderscheiden we zes verschijningsvormen van ouderenmishandeling, namelijk: lichamelijke mishandeling, psychische mishandeling, verwaarlozing, financiële uitbuiting, seksueel misbruik en de schending van rechten. Vaak heeft een slachtoffer te maken met meerdere vormen van mishandeling.

Hoe vaak komt het voor?

Minstens één op de twintig ouderen heeft te maken met een vorm van mishandeling. Door de vergrijzing zal dit aantal naar verwachting alleen maar toenemen.

Wie is er pleger?

Ouderenmishandeling komt voor binnen familierelaties, maar ook in relaties met professionals (bijvoorbeeld beroepskrachten werkzaam in de zorg). In de meeste situaties is de pleger een familielid, vaak een (klein)kind of (ex-)partner.

Is er sprake van opzet?

Meestal is er sprake van opzettelijke mishandeling, waarbij ouderenmishandeling een gevolg is van een lange traditie van familieconflicten en een pleger moedwillig handelt uit financieel gewin, desinteresse of wraak. Echter, niet altijd komt mishandeling voort uit opzet. Soms kan er sprake zijn van ontspoorde zorg: mantelzorg die door overbelasting de grens van goede zorg overschrijdt.

Hoe kan zorg ontsporen?

Ontspoorde zorg kan ontstaan indien mantelzorgers belangrijke elementen van de zorg achterwege laten of stressgedrag vertonen. Dit kan zijn indien de oudere niet (meer) de zorg ontvangt die benodigd is, zoals onvoldoende persoonlijke hygiëne, gebrekkige medische zorg of het nauwelijks krijgen van aandacht. Het kan ook voorkomen dat de mantelzorger zich anders gaat gedragen, bijvoorbeeld geïrriteerd raakt of agressief wordt en de oudere bedreigt en kleineert of slaat en duwt.

Welke risicofactoren zijn er?

De kans op ouderenmishandeling is groter indien er sprake is van lichamelijke en/of geestelijke achteruitgang en daardoor toename in afhankelijkheid van zorg. Vaak gaat dit gepaard met risicofactoren als financiële afhankelijkheid, frustratiegevoelens, veranderend gedrag, (angst voor) sociaal isolement en verlies van zelfstandig wonen. Ook ingrijpende voorvallen zoals stress door verhuizing, werkloosheid, VUT of pensionering, kunnen ertoe doen. Tot slot kan de familiegeschiedenis, indien er sprake is van een geweldstraditie, een rol spelen.

Hoe kunt u hulp bieden?

Durf het onderwerp op tafel te brengen, praat met de betrokkenen. De oudere durft uit angst en schaamte zelf vaak geen hulp in te schakelen en een overbelaste mantelzorger heeft vaak het gevoel te falen en er zelf schuldig aan te zijn. Toon begrip voor de lastige situatie waarin men zich bevindt. Inventariseer potentiële hulpbronnen, mogelijkheden voor de uitvoer van taken en mogelijkheden voor psychische ondersteuning en raadpleeg het Steunpunt Huiselijk Geweld.

Wendy Garnier – Preventiemedewerker Kadera

Opvangmogelijkheden voor ouderen die slachtoffer zijn van huiselijk geweld

1. Stichting Wende in Den Haag heeft de mogelijkheid om een oudere man of vrouw opvang te bieden op een geheime plek in een ouderenflat.
2. Er zijn vrouwenopvangvoorzieningen in Nederland die ook opvang bieden aan 65+ vrouwen die slachtoffer zijn van huiselijk geweld. Voor informatie over deze opvangplekken kan contact worden opgenomen met het Steunpunt Huiselijk Geweld.
3. Veel verzorgings- en verpleeghuizen beschikken over een crisisbed. Hier kan in overleg soms ook een slachtoffer van huiselijk geweld geplaatst worden. Het Steunpunt Huiselijk Geweld kan hierin een bemiddelende rol spelen.

Blijft een slachtoffer in de eigen woning wonen en zich daar niet veilig voelen, dan kan er gekeken worden of hij/zij in aanmerking komt voor een AWARE-systeem* of, indien er thuiszorg aanwezig is, voor een mobiel alarmsysteem. Voor informatie en aanmelding met betrekking tot het AWARE-systeem kan er contact opgenomen worden met het Steunpunt Huiselijk Geweld.

Yvonne Kempers - medewerker Steunpunt Huiselijk Geweld

Gezondheidsmonitor Ouderen en Gezondheid 2011

De ouderenmonitor is in het najaar van 2010 in de twaalf gemeenten van de regio IJsselland uitgevoerd. Doelgroep van de monitor zijn zelfstandig wonende inwoners van 65 jaar en ouder. Met behulp van de gemeentelijke basisadministratie is in alle gemeenten een a-selecte steekproef van 600 mensen getrokken. Bij deze mensen is middels een digitale of schriftelijke vragenlijst informatie verzameld over de gezondheid en de factoren die daarmee samenhangen. De regionale resultaten van het onderzoek worden in een aantal factsheet beschreven. Daarnaast zal er per gemeente een rapport worden uitgebracht. De factsheets en rapporten zullen in de zomer van 2011 gereed zijn.

Op 17 maart is er bij GGD IJsselland een expertmeeting ouderenmonitor geweest. Er was een groot aantal professionals uit de zorgsector rond ouderen aanwezig. Er werd stevig gedebatteerd over de visie van een ieder op de ontwikkelingen rond de gezondheid van ouderen en de ouderenzorg, over knelpunten voor de toekomst en over mogelijke oplossingen of interventies. Ook werd er gevraagd wat een ieders organisatie kan bieden in die oplossingen en wat de ambitie van de gemeente daarin zou moeten zijn.

Uit de discussies kwam het volgende naar voren:

- Betuttel ouderen niet. 'Zorgen voor ouderen' wordt 'Zorgen dat ouderen...'
- Grenzen van mantelzorgers zijn bereikt. Er is veel voor ouderen maar organisaties weten niet wat een andere organisatie te bieden heeft. Mogelijk kan de gemeente een regierol hierin vervullen.

- Eenzaamheid onder ouderen is een feit en niet op te lossen. Een betere vraag is: Vindt u uw leven zinvol? Wat heeft iemand nodig voor een zinvol leven?
- Ouderen zijn te bereiken via hun sociale netwerk en hun kinderen. Dus kijken of er ingezet kan worden op de doelgroep 45-60 jarigen.

De resultaten van deze discussies worden in een rapport verwerkt door GGD IJsselland, dat in de zomer van 2011 gereed zal zijn.

Liene Veldhuizen – medewerker Steunpunt Huiselijk Geweld

Meldpunt ouderenmishandeling in de zorg bij IGZ

Op woensdag 15 juni heeft staatssecretaris Marlies Veldhuijzen-van Zanten van VWS het Meldpunt Ouderenmishandeling in de zorg geopend bij de Inspectie voor de Gezondheidszorg (IGZ). Het telefoonnummer is **088-120 50 50**.

Slachtoffers en hun naasten, zorgprofessionals en bestuurders van zorginstellingen kunnen hier ouderenmishandeling door medewerkers van zorginstellingen melden. Het opzetten van het meldpunt is een van de actiepunten die Veldhuijzen-van Zanten eerder dit jaar aankondigde in haar actieplan '[Ouderen in veilige handen](#)'.

Ouderen zijn vaak afhankelijk van de zorg van anderen. Zij moeten zich veilig voelen en ook daadwerkelijk veilig zijn. Ouderenmishandeling in de zorg is niet acceptabel. Om actie te kunnen ondernemen als dat nodig is, heeft de IGZ het Meldpunt ouderenmishandeling in de zorg geopend.

Maatregelen

De IGZ ziet er op toe dat zorginstellingen hun verantwoordelijkheid nemen en zal actie ondernemen tegen zorgverleners die zich schuldig maken aan ouderenmishandeling. Deze acties lopen uiteen van het stimuleren van zorginstellingen om beleid te voeren gericht op het signaleren en voorkomen van ouderenmishandeling, tot aangifte tegen vermoedelijke plegers van strafbare feiten bij het Openbaar Ministerie of het aanspannen van een tuchtzaak tegen BIG-geregistreerde beroepsbeoefenaren.

Steunpunten Huiselijk Geweld

Ouderenmishandeling in huiselijke kring waarbij een mantelzorger of familielid de pleger is, kan en mag de IGZ niet onderzoeken. Het behandelen van meldingen van ouderenmishandeling in de **huiselijke kring** is een taak van de Steunpunten Huiselijk Geweld (SHG's). In dat geval zal de IGZ een melder zo goed

mogelijk adviseren en doorverwijzen naar één van de SHG's.

Als er bij het SHG een melding komt van een mishandeling door een professional, verzamelt het Steunpunt de NAW-gegevens en geeft deze door aan het Meldpunt Ouderenmishandeling. Wel organiseert het SHG de hulpverlening voor het slachtoffer en eventuele omstanders.

Contact Meldpunt Ouderenmishandeling in de zorg

Het Meldpunt is bereikbaar op werkdagen van 09.00 tot 17.00 uur, **o.a. via 088-120 50 50 (lokaal tarief)** en ouderenmishandeling@igz.nl.

Voor het doen van een melding kan ook gebruik worden gemaakt van het online meldingenformulier.

Meer informatie: www.igz.nl (Ga naar "onderwerpen" en dan naar "meldcode ouderen".)

Liene Veldhuizen – medewerker Steunpunt Huiselijk Geweld

Voorbeeld van hoe een casus ouderenmishandeling bij het SHG binnen kan komen

Op 1 juni 2011 belt een maatschappelijk werker van een ziekenhuis voor advies. Haar patiënt, meneer Jansen, is sinds maandag 30 mei opgenomen in het ziekenhuis. Hij kon op het moment van ziekenhuisopname niet meer lopen. Meneer Jansen wil graag naar huis en wil niet worden opgenomen.

Een goede vriendin van hem, mevrouw Smeets, en zijn huishoudelijke hulp sinds 21 jaar, mevrouw Willemsen, vertelden de maatschappelijk werker dat meneer Jansen al 4 jaar opgelicht wordt door Jan. Jan is een kennis/huisvriend van de heer Jansen. Volgens mevrouw Smeets en mevrouw Willemsen ontvreemdt hij geld en verdwijnen er spullen als hij er is geweest. Ook heeft hij volgens hen het machtigingsformulier van de Stadsbank van de heer Jansen. Jan beheert ook het weekgeld van de heer Jansen, maar volgens de dames heeft de heer Jansen nooit voldoende/goed eten of kleding van Jan ontvangen. Jan komt dagelijks bij de heer Jansen langs. De partner van Jan heeft deze week naar de afdeling van het ziekenhuis waar de heer Jansen ligt, gebeld om aan te geven dat zij de eerste contactpersoon willen worden voor de heer Jansen. Jan heeft al de code van de Stadsbank. Ook heeft Jan aangeboden de wasmachine van de heer Jansen mee naar huis te nemen, zodat hij de kleding voor hem kan wassen. Daarnaast is bekend dat de heer Jansen een half jaar geleden is opgelicht door mensen die zich voordeden als medewerkers van de thuiszorg. De heer Jansen is alcoholist, heeft geen familie meer en doet voor iedereen de deur open.

Elke dag komen zijn huishoudelijke hulp, de verpleegkundige van de thuiszorg en Jan bij hem langs. Volgens de maatschappelijk werker is meneer Jansen zich niet bewust van de situatie en hij zal daarom niet snel hulp aanvaarden. De reden dat meneer in het ziekenhuis ligt is dat hij niet meer kon eten, hij ondervoed was en uitdrogingsverschijnselen had. Hij gaf veel over en was incontinent. Wat kan ze nu doen?

Om een beter en overzichtelijker beeld van de situatie te krijgen neemt de medewerker van het SHG contact op met mevrouw Smeets en mevrouw Willemsen. Zij delen de bevindingen en geven meer voorbeelden.

Lees verder op blz. 6

Onderzoek Ouderenmishandeling “Ontspoorde zorg in kaart”

Op dinsdag 28 juni 2011 zijn de resultaten van het onderzoek Ouderenmishandeling “Ontspoorde zorg in kaart” gepresenteerd door onderzoeksbureau Arcon in Zwolle. Aanleiding voor het onderzoek waren cijfers uit 2008 waarin naar schatting 130.000 ouderen (1 op de 20) slachtoffer zijn geworden van ouderenmishandeling in Nederland, terwijl er in slechts 662 van de gevallen melding van is gemaakt. Deze cijfers geven een kloof aan tussen daadwerkelijke aantallen en meldingsaantallen.

De provincie Overijssel heeft n.a.v. deze cijfers aan onderzoeksbureau Arcon gevraagd antwoord te geven op de volgende probleemstelling:

Wat doen verschillende organisaties in Overijssel die betrokken zijn bij ouderen aan de bestrijding van ouderenmishandeling?

Arcon heeft deze vraag in overleg met Kadera en Dimence opgepakt, waarin Kadera een ondersteunende rol heeft gespeeld.

Het onderzoek is uitgevoerd door het afnemen van interviews met leidinggevendenden uit de zorg, GGZ, welzijn, veiligheid en mantelzorgondersteuning in Overijssel en digitale enquêtes bij beroepskrachten en professionals in de ouderenzorg uit heel Overijssel.

Vooraf uit de resultaten van de interviews zijn opvallende verschillen voor de regio IJssel-Vecht en voor de regio Twente gekomen. In IJssel-Vecht is er geen samenwerkingsnetwerk en wordt er weinig gemeld en geregistreerd. Er is weinig zicht op de problematiek, hoewel er diverse initiatieven zijn, werken organisaties veel op eigen houtje.

In Twente is de aanpak van ouderenmishandeling op papier beter gestructureerd. Er zijn afspraken over aandachtsfunctionarissen binnen organisaties die zorgdragen voor de bekendheid met het onderwerp binnen de organisatie en die aanspreekpunt zijn voor beroepskrachten bij signalen van ouderenmishandeling. De aandachtsfunctionaris kan bij complexe problematiek een consultatieteam raadplegen voor een gezamenlijk advies. De vraag of dit netwerk in de praktijk goed werkt, is met dit onderzoek niet beantwoord.

Aanbevelingen vanuit het onderzoek zijn:

- De bestrijding van ouderenmishandeling in IJssel-Vecht verbeteren door bekendheid te geven aan de problematiek.
- De samenwerking tussen de verschillende organisaties verbeteren in IJssel-Vecht.
- De registratie van meldingen verbeteren in IJssel-Vecht.
- Een vervolgonderzoek uitvoeren naar de werking van het consultatienetwerk ouderenmishandeling in Twente.

Na de presentatie van het onderzoek is er met de genodigden gesproken over welke vervolgstappen er genomen kunnen worden in de regio IJsselland. Kadera heeft aangegeven in samenwerking met Arcon de kartrekker te willen zijn in de verdere ontwikkeling binnen IJsselland.

Het volledige onderzoek is te downloaden via: <http://www.seniorenoverijssel.nl/images/uploads/onderzoeksrapport.pdf>.

Henriëke Beekhof – Preventiemedewerker Kadera

